

ג ועל מספינא לא תרחם
 בדיניה: ד ארי תפגע
 תורא דסנאך או חמריה
 דטעי אתבא תתיכניה
 ליה: ה ארי תחזי חמרא
 דסנאך רביע תחות
 טועניה ותתמנע
 מלמשבק ליה משבק
 תשבוק מה דבלף
 עלוהי ותפרק עמה: ו לא
 תצלי דין מספינא
 בדיניה: ז מפתגמא

ג וְדָל לֹא תִהְדָּר בְּרִיבוֹ: ס ד כִּי תִפְגַּע
 שׁוֹר אִיכָךְ אוֹ חֲמֹרוֹ תֵעָה הַשֶּׁבַע
 תְּשִׁיבֵנוּ לוֹ: ס ה כִּי-תִרְאֶה חֲמֹר
 שֵׁנְאֵךְ רֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחִדַּלְתָּ
 מֵעֹזֵב לוֹ עֹזֵב תֵּעֹזֵב עִמּוֹ: ס ח מִיֵּשִׁי
 ו לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט אֲבִינֶךָ בְּרִיבוֹ:
 ז מִדְּבַר-שֶׁקֶר תִּרְחַק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל-

רש"י

(ג) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו דין ולומר דל הוא אזכנו ואכזדנו: (ה) כי תראה חמור שנאך וגו'. הרי כי משמש כלשון דלמא שהוא מד' לשונות של שמושי כי וכה פתרונו שמא תראה חמורו רוצן תחת משאו: וחדלת מעזב לו. בתמיה: עזב תעזב עמו. עזיבה זו לשון עזרה וכן (מ"א יד י) עלור ועוזב וכן (נחמיה ג ח) ויעזבו ירושלים עד החומה מלאוה עפר לעוזב ולסייע את חוץ החומה כיוצא בו (דברים ז יז) כי תאמר כלצנך רבים הגוים האלה ממני וגו' שמא תאמר כן בתמיה, לא תירא מהם ומדרשו כך דרשו רבותינו כי תראה וחדלת פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר הא כיצד זקן ואינו לפי כבודו וחדלת או זהמת גוי ומשאוי ישראל וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא. מלמשקל ליה מליטול משאו ממנו: (ו) אבינך. לשון אוצה שהוא מדולדל ותאז לכל עוצה (ב"מ קיא:): (ז) ונקי וצדיק אל תהרג. מניין ליוצא מצית דין חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות שמחזירין אותו תלמוד לומר

עטרת רש"י

(ג) לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו דין ולומר דל הוא אזכנו ואכזדנו במה שאזכה אותו בדין ועל ידי הדין הוא מתכבד שאם לא כן יצטרך לפרוע לו ואין לו והוא מזולזל [שפתי חכמים]: (ה) כי תראה חמור שנאך וגו'. הרי כי משמש כלשון דלמא שהוא מד' לשונות של שמושי כי וכה פתרונו שמא תראה חמורו רוצן תחת משאו: וחדלת מעזב לו. בתמיה: עזב תעזב עמו. עזיבה זו לשון עזרה וכן (מ"א יד י) עלור ועוזב וכן (נחמיה ג ח) ויעזבו ירושלים עד החומה מלאוה עפר לעוזב ולסייע את חוץ החומה כיוצא בו (דברים ז יז) כי תאמר כלצנך רבים הגוים האלה ממני וגו' שמא תאמר כן בתמיה, לא תירא מהם ומדרשו כך דרשו רבותינו כי תראה וחדלת פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר הא כיצד זקן ואינו לפי כבודו וחדלת או זהמת גוי ומשאוי ישראל וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא. מלמשקל ליה מליטול משאו ממנו: (ו) אבינך. לשון אוצה לרצות שהוא מדולדל ותאז לכל עוצה (ב"מ קיא:): (ז) ונקי וצדיק אל תהרג. מניין ליוצא מצית דין חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות שמחזירין אותו תלמוד לומר ונקי אל תהרוג וזה אף על פי

תִּהְיֶה כִּי לֹא־אֶצְדִּיק רָשָׁע: ה וְשֹׁחַד
 לֹא תִקַּח כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֹר פְּקָחִים
 וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים: ט וְגַר לֹא
 תִלְחָץ וְאַתֶּם יִדְעֶתֶם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר
 כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
 וְאַתֶּן יִדְעֶתוֹן יְת נַפְשָׁא דְגֵיזְרָא אַרְי דִּירִין הוּיתוֹן בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם:

דְּשִׁקְרָא הָיִי רְחִיק
 וְדִזְכִּי וְדִי נִפְק (דְּכִי)
 מִן דִּינָא לֹא תִקְטוּל
 אַרְי לֹא אֲזִכִּי חִיבָא:
 ה וְשׁוֹחַדָּא לֹא תִקְבֵּל
 אַרְי שׁוֹחַדָּא מִעוֹר עֵינֵי
 חֲבִימִין וּמְקַלְקֵל
 פְּתַגְמִין תְּרִיצִין:
 ט וְגֵיזְרָא לֹא תִעִיקוֹן

רש"י

ונקי אל תהרוג וזה אף על פי שאינו נדיק שלא ננטדק צצית דין מכל מקום נקי הוא מדין מיתה שהרי יש לך לזכותו. ומניין ליוצא מצית דין זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לצית דין תלמוד לומר ולדיק אל תהרוג וזה נדיק הוא שננטדק צצית דין (מכילתא): כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו כי אני לא אצדיקנו צדיני אם יאל מידך זכאי יש לי שלוחים הרבה להמיתו צמיתו שנתחייב זה: (ח) ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת וכל שכן כדי להטות הדין שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר (פסוק ו) לא תטה משפט (כתובות קה.). יעור פקחים. אפילו חכם צמורה ונוטל שוחד סוף שטרף דעתו עליו וישתכח תלמודו ויכהה מאור עיניו (מכילתא): ויסלף. כתרגומו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המלודקים משפטי אמת וכן תרגומו פתגמין תריצין. ישרים: (ט) וגר לא תלחץ. צהרבה מקומות הזהירה תורה על הגר מפני שקורו רע (צ"מ נט.): את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוחים אותו:

עטרת רש"י

שאינו נדיק שלא ננטדק צצית דין מכל מקום נקי הוא מדין מיתה שהרי יש לך לזכותו. ומניין ליוצא מצית דין זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לצית דין תלמוד לומר ולדיק אל תהרוג וזה נדיק הוא שננטדק צצית דין (מכילתא): כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו כי אני לא אצדיקנו צדיני אם יאל מידך זכאי יש לי שלוחים הרבה להמיתו צמיתו שנתחייב זה: (ח) ושחד לא תקח. אפילו לשפוט אמת וכל שכן כדי להטות הדין שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר (פסוק ו) לא תטה משפט (כתובות קה.): יעור פקחים. אפילו חכם צמורה ונוטל שוחד סוף שטרף דעתו עליו וישתכח תלמודו ויכהה מאור עיניו (מכילתא): ויסלף. כתרגומו ומקלקל: דברי צדיקים. אין פירושו כמשמעו שהוא מסלף דברי צדיקים הם הדיינים כי אחר שיצאו מפיהם הדברים איך אפשר לסלף אותם אלא הם דברים המלודקים משפטי אמת כלומר דין תורה כדכתיב משפטי ה' אמת וגו' [מזרחי] וכן תרגומו פתגמין תריצין. ישרים: (ט) וגר לא תלחץ. צהרבה מקומות הזהירה תורה על הגר מפני שקורו רע (צ"מ נט.): שאור שבו ונקרא זה סורו כי השאור דהיינו היצר הרע מסיר את האדם רע בגר ומפני זה קרוב לחזור לסורו ולכך אל תוננו אותו [גור אריה]: את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוחים אותו: